

موسيقي او نوي ليكوالان

مؤلف مولوي عبدالهادي حماد

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

الحمد لله الذي اعد لسامعين الغناء عذاب مهين . كما قال الله تعالى : ومن الناس من يشتري لهو الحديث ليحصل عن سبيل الله بغير علم ويتخاذل هزوا اولئك لهم عذاب مهين ٥ (سورة لقمان ٦) قال : عبدالله بن مسعود في تفسير لهو الحديث : والله هو الغناء والصلوة والسلام على من وعد بوجوب المسوخ والقفز والخفف لظاهرين الغناء كما قاله : في هذه الامة خسف ومسخ وقدف وإذا سئل منه وقت الواقع فقال : اذا ظهرت القينات والمعازف وشربت الخمور . (رواه ترمذى) محمد واله واصحابه الذين انفقوا باتباعه وعلى جميع من تابعهم باحسان الى يوم الدين .

وبعد :

درنولوستونکو : دخینتن تعالی (جل جلاله) لورینه ده چي دیوه داسی دین په ملنې يې نازولی یوچی دننياوی بنکلی ژوندون دنکاو اودبیاژوندون دتل پاتی هوسابی لپاره داسی اصول پکنې نغښتی دی چي دېپل څخه ترپایه پوری یوه نقطه نیمکړیا نه ده پکنې برینېدلی .

هوکی : دایو واقعیت دی ځکه که و هغه شیانو ته ځیرسو چي دعملیت په ډګرکی مولیدلی دی او هیڅ ستړکی پری پوټولای نسو نو یقیناً مودزبات تربییده رسولای سی . دېلګۍ په دول : اسلام بنو dalle ده چي موسیقی حرامه ده ، داچې ولی وروسته به ثابتې سی ، او اسلام پرانسانانه هیڅ داسی شد حرام نه ۲۰ چو دخرون ، نوته څنګ نیاه ۱۷ ګټنی یې پکنې . لکه څرنګه چي په پیل کې اړ لام و هقره ځرمه کړو و شام خوا ۲۱) پېږي ۲۲) ده دنکاو ده سو پورتې پېږي ۲۳) اوړدو کې رنځ پوهانو (طبیانو) ، وارو اپو سانو سروکړی ووچې سوسيېنې سیو ساعې رسوړو - ړمل ده اوں ۲۴) چې سلام هیڅ یوداسی شی پرانسانانو حرام نه ګرځوی چي په هغه کې دانسان روحي یاجسمی ګټه وی ، خوله نیکه مرغه حق هیڅ وخت نه پوټیری دیویشتمی پېږي ارو اپو هانو چي انسان د (سیکالوجی) لمخي ځیرلی دی جوته ګړی یې ده چي بالعكس (سرلت) موسیقی دخینو رواني اودماغی نارو غیو لاما د ځکه په طبیعی دول انسان چې په نورمال حالت کې موسیقی اوږدی خامخا په روحي تحرك راخی او هغه څه یې په خیال کې راخی چي ده ورسره مینه وی کله چې دخیال (حس) دمینه لرونکی شی درک وکړی په پایله کې یې دخوند پرخای یو ډول نزلزل اونار امتيا منځته راخی چې همدغه ددوم څخه وروسته یو ډول نه رغیدونکی رواني نارو غی ده . دلازياتو معلوماتو لپاره لوبيديحی (غربي) او روپايانې ورڅانې دنوو ارو اپو هانو نظریات مطالعه کړي چي د (انټرنیټ) د ویب پانوله لاری په اسانه ترکوتو کیدلای سی .

که خوک پدی آند وی چي انسان څښتن تعالی (جل جلاله) داسی جورکړی دی چي طبعا دموسيقى سره مینه لری او خوند پری اخلي نوبیا یې ولی پری حرامه ګرځوی ده ؟ نوموری آند به هغه وخت دویلو وروی چي دلاندی دوو پونتنونو جواب یې ویلی وی لومړی داچې دا رینه نه ده چي انسان ده رشی غوښته کوله هغه شی باید حرام نسی ځکه انسان دېروخت دداسی شیانو غوښته کوي چي په بنکاره دانسان توان وی لکه غلاکول ، زنا کول ، شراب چېښل او داسی نور داتول هغه شیان دی

چی په بنکاره بی تول بشریت ته بدی پایلی معلومی دی نوهر شی چی انسان غواری هغه درواوالي لارنده . دویم داچی پورتنی پوبنتونکی انسانی مینه دموسیقی سره نوی خیرلی ،

دایو خرگند حقیقت دی چی دانسان نفس دموسیقی داوریدلو سره مینه لری مگر دومری پکارده چی وبنوبل سی چی کوم نفس دموسیقی سره مینه لری ؟ حکه نفس دری حالته لری .

الف : نفس اماره : نوموری نفس دهجه نفس خخه عبارت دی چی انسان بدو اوناسمو کارونو ته هخوی اودهجهه بدو کارو سره مینه لری چی دالله (جل جلاله) مباعدت پکنی نغښتی وی لکه چی الله (جل جلاله) فرمایی :

ان النفس لامارة بالسوء . (يوسف ٥٣)

ژباره : بیشکه نفس زیات امرکونکی دی په بدو سره .

ب : نفس لوامه : نوموری نفس دهجه نفس خخه عبارت دی چی دعلوی عالم ولوری ته هخه کوی اودناوره کارونو خخه نغښته کوی که کومه تیروتنه خنی وسی دخان لپاره یې شرم کنی اوخان ملامت بولی ، لکه چی الله (جل جلاله) فرمایی :

ولا قسم بالنفس اللوامة (قيمة ٢)

ژباره : قسم کوم په نفس ملامت کونکی باندی .

ج : نفس مطمئنة : نوموری نفس دهجه نفس خخه عبارت دی چی دعلوی عالم ولوری ته میل کوی اوذخښتن تعالی (ج) پر پیروی او اطاعت باندی خوند اخلى او په کنی ورته پوره ارامتیا اوسلی وی لکه چی الله (ج) فرمایی :

يايتها النفس المطمئنة ارجعى الى ربك راضية مرضية . (الفجر ٢٧ - ٢٨)

ژباره : اي نفس ارام نیونکی ! (زما په ذکر) راوگرخه (دنیانه) و خپل رب ته په داسی حال کی چی راضی یې (ته دالله (ج) خخه او الله (ج) سته خخه) راضی وی .

پورتنی دری حالتونه که خوک دزره ومخ ته کښیردی نو بنکاره خبره ده چی انسان دنفس اماره په حالت کی دموسیقی سره مینه لری حکه نفس اماره تل داسی غوبنتنی کوی چی دانسان لپاره په ریښتني دول تاوان وی لکه غلا ، زنا او داسی نور ، هغه وخت به پورتنی سوال پرخای وای چی مطمئنه نفس الله (ج) داسی جورکری وای چی دموسیقی سره یې مینه لرلای او بیا باندی حرامه سوی وای ددی خبری دثبوت لپاره چی مطمئنه نفس دموسیقی سره مینه نه لری دنولو انبیاوه (ص) ، اصحابو (رض) ، اولیاوه (ر) اوصلحاو شتون دی چی یوه هم دموسیقی سره مینه نه ده بنوبلی که خوک دسهروردي طربی تگ لاره دیبلگی په توګه بنیي نوویلای سم چی کومه موسیقی چی په کوم تعريف مور پیژنزو هغه دغه موسیقی نه ده بلکي هغه یوکیف او په بنکلی او اوز مذهبی شعروبل ووچی دخینو الاتو په مت راخي حکه نوموری طربی طربی رباب ، شپیلی ، دول او داسی نور استثناء کری دی . او سراخو معاصره موسیقی ته لموری باید معاصره موسیقی و پیژنزو په او سنی وخت کی چی موسیقی اوریدل کیری درباب ، دول او شپیلی په ملنې غزل ویل دی دغه موسیقی هغه موسیقی ده چی په ناروالی کی یې هیچا نه شک کری دی او نه یې اختلاف کری او په تیرو پیریو کی چی ئینو علمائ کوم اختلاف کری دی او بیابی ئینو درواوالي پریکره کری ده هغه یواحی غناء (په بنکلی او اوز شعروبل دی) او یاهجه موسیقی ده چی مستنی نه راولی لکه دساعت زنگ یا دکورد خبرولو زنگ (گینتی) او او سنی موسیقی چی اوریدل کیری چی په ریښتیانی دول خلک فخشاؤ اوبدو کارو ته هخوی په ناروالی کی یې هیچ شک نسته او نه تیرو پیریو خخه چا اختلاف پکنی کری دی حکه امام قرطبه لیکی : کومه تگ لاره چی ئینو صوفیانو په او سنی وخت پیداکری ده چی دشعرو په ملنې باجی ، شپیلی او داسی نورو هی دغه کار حرام دی .

قرطبه جلد (٤) صفحه (٥٤)

بدختانه ددغه نازك تارخه حئيني خلک بده استفاده کوي دفشاو او ناواره کارونو لاره پرانيزى ترخو دعقيدوی پلوه ناتوانه خلک په بېره دفشاو او نارواوو کندو ته ورولوپوري لكه داغانى تولنى یونوموتى پوه چي زما په اند يې په مغزو کي غرونە غرونە پوهه بنكارى او يو اثربى دموسيقى دجواز لپاره چاپ سوي دى خوزما په اند دخىرنى اوشننى وروسته دنومورى عالم ويناوى دحفى مذهب ترخنگ دنورو مذهبونو سره هم برابرى ندى ھك كوم دلائل چي نوموري دموسيقى دجواز لپاره تهيه گري دى لومرى خوهغه تول دلائل دېنكلى اواز دجواز لپاره دى چي يوچوك دشرعى اصولو سره برابر شعرپه ووايى او يدا دزنگ لپاره دى دهغه موسيقى لپاره ندى چي مستى منھته راوري لكه رباب ، شېليلى ، باجه او داسى نور دويم داچى زمور افغانى تولنه په تغلىبى دېل يوه حنفي مذهب تولنه ده ليکوال يودليل هم دحنى مذهب له لورى ندى راوري بلکى تول دلائل يى دنورو مذهبونه او يدا غير مقادينو راوري دى چي دحنى مذهب دنوموتولعلمائ خوا په تىنگه رسوسى دى او دسواوو لپاره يى قناعت بخشە جوابونه ورکړل سوي دى .

ديادونى ورده چي ليکوال دموسيقى دجواز دومرى لاره پرانيسلى ده چي داغانى تولنه موسيقى يې رواكرى ده ان تردى چي دېنخواز يې لاهم جائز گري دى اوحال داچى كومه موسيقى چي او س په افغانى تولنه کي اوريدل كيرى يا په كيسىتونو اوسيدييانوکى خرڅيرى تولنه دفخاپرلورى خوچښت دى دغه موسيقى دتولو علماء په اتفاق حرامه ده او هېڅ ثبوت درواوالى يې نسته که څه هم ليکوال يوځای ويوه چوکات اشاره گري ده خوه یواحى دده خيالى انځور او پريکره ده په او س وخت کي هېڅوک ددي جوګه ندى چي ديوه بديا هه اسلام لپاره دى په يوه پريکره کي چوکات وتکاي په ھانګري توکه هغه څوک چي دخلورو مذهب پريکره يې ترشاکري وى او خپله پريکره تې ھكه تفسير احمدى ليکى دموسيقى درواوالى په اره په يوه مذهب کي لارنسته

(تفسير احمدى صفحه ٦٠٣) .

بالاخره یواحى دخپل ديني مسئليت او دخپل تولنى دچوپير په موخيه ارسوم ترڅولیتی راونغارم او دقران ، حدیث ، تفسير او مذهب په رنگىکي وشنم چي موسيقى په خومرى تىنگو دلائل حرامه ده او پراوريدو ئى خومرى په لوره کچه بنديز دى او بېشيم چي خوک دموسيقى درواوالى لاره لنوى خومري يې لاره چپه گري او دتولنى دچوپرپرخای يې دتولنى سره خومرى ظلم گري دى که څه هم زه دنایپوه څخه په ملاسته يم خود مذهب د ځینومخورو علماء دكتابونو څخه به ھينى دلائل را خلم که څه هم زه دحنى مذهب مقلد يم او افغانى تولنه هم په تغلىبى دول سره حنفي مذهب ده او زمومر داعتماد لپاره یواحى مذهب پريکره بسنې کوي خوبیا به هم دایاتو او حديث شریفو ترخنگ دېاته درو رېښتنو مذاہبو نظریات راوا خلم په ھانګري دول دهندنېيمى وچي ستر عالم مفتی محمد شفیع صاحب لیکنه (اسلام او رموسيقى) ترخو په چرګند ډول معلوم سى چي دموسيقى حرام والى هغه حقیقت دى چي دخلور مذهبونو په اتفاق مثل سوي دى ، الله (ع) دى توفیق رانصیب گري او الله (ع) دى زما دغه کوچنې لیکنه دتولنى دوګرو داستفادى وړو ګرخوی او الله (ع) دى يې دقبولیت په لورینه ونازوی . امين يارب العالمين

والحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين محمد واله

اصحاب اجمعين ۰

العبد الافقر الى الله عبدالهادى (حماد)

(۲ - ۸ - ۱۳۸۶ هجري شمسى)

****

ایاموسيقی درواوالى لپاره ده راچاول ثبوت کیداى سى ؟ بلکى نسى کیدلای

که وحقیقت ته خیرسونه دی نتیجی ته رسیرو چی خبتن تعالی (ع) اکه خرنگه چی بی په خرگندوول دانسانانو په بنوکی بی توپیرپیداکړی دی همدا دول بی په فکرو کی بی هم په دغه پیمانه توپیرپیداکړی دی یعنی یواړخ به بی داوی چی یوڅوک به دیوه شی سره مینه لری بل څوک به بیا دبل شی سره مینه لری چاته به سپیڅلی شی خوند ورکوی چاته به بیا یو کړغین شی خوند ورکوی چاته به داسی پریکړه خوند ورکوی چی دده دافکارو سره ورته والی ولري خوبل چاته به بیا معکوسه پریکړه خوند ورکوی اوډاهم جوته ده چی تولی پریکړی په قران اوحدیث کی په تفصیل ندی بیان سوی بلکی ټینی مسائلی په قران کی حل سوی دی ، دھینوتفصیل بیا په حدیث کی بیان سوی دی اوځینې اجماع الامت ته پاڼه سوی دی نوکومی مسائلی چی په قران اوحدیث کی تفصیلا نوی حل سوی دحل لپاره یو دوى لاری سته .

الف : یواځی مذهب پرپریکړو اعتمادوسي او مدذهب پرڅيرنو اوشننو بادي بسنې وسی او دلائل توله مذهبی منځ پانګي پرلوری پرینهول سی .

ب : دامت محمدی (ص) دهراندی او هر عالم خبره داعتمادور وکنل سی او وينایي دليل لپاره دقیولیت وروګنل سی .

اوسمو که سالم فکرپورتنيو دوولارو ته خبرسی او تریوه بریده شننه پکښی وکړی او فکری میشت غالی دخیرو او پېرو څخه پاک کړی نو یقیناً به دی نتیجی ته رسیرو چی یواځنی دخلاصون لاره مذهب تقليد دی ځکه که مذهب تقليد ونسی نو په نړۍ کی په ميلونو داسي کسان سته چې دنظر خبتننان دی اوډاهم جوته ده اکه چې موږ ده پوري یې نظر ونه یو دبل سره توپيرلری نولازمی ده چې هرڅوک به دمسئلی دحل لپاره خپل نظر په طابق برابرو په پاپله کښی به اسلام په نړۍ کی په ميلونو دوله سی اوحال داچې اسلام یو دین دی حق بودی دامت محمدی (ص) داتفاق او اتحاد پرڅای به بیلتون رامنځته سی او دالله (ع) دامرڅخه به سرغروننه راسی چې په یووالی یې کړی دی مسلمانان به پرپلو دلو وویشل سی حق به ته منځ ورک سی دنولانی وګړی به سخت اختلاف سره مخ سی هرڅوک به ده ګه چا قول رانقولو چې دده خوبن وی . اوکه مذهب تقليد وسی پورتني تول رېرونه اوستونزی به لمنځه تللى وی داسی نده چې مذهب پریکړی نو په باطله روانی دی او هر انسان اردی چې خامخا به یې تقليدکوی بلکی تولی مسئلی مذهب په رنځکی د حق په غیره کی حل سوی دی . بل لادا چې هرسی ددی جو ګه ندي چې مذهب په خیردی خیرنه وکړی بالاخره ویلای سو چې مذهب تقليد پرته بله هیڅ دخلاصون لاره نسته اونه دهر چاقول دیوی موضوع دثبت لپاره دليل کیدا که څوک ورته کارکوی هغه په حقیقت کی دپورتنيو مشکلاتو دراولو اورته لمن و هی دمثال په بول که ده ګه لیکوال خیرنه را واخلو چې دموسيقی در اوالي لپاره یې کړی ده اوموسيقی یې روا بلی ده نوویلای سو چې څوک موسیقی ته در اوالي لاره لنوي اوحال داچې شاوخواد (۱۴) پېړيو په اوږدو کې دقران ، حدیث او (۹۵) فيصده علم او لخوا یې حرمت ثبتیت سوی دی اوڅلورو حق مذہبونو دقران اوحدیث په رنځکی پری اتفاق دی نوموری کس دپورتنيو دلallo پرته دصوفيانو دیوی لړکی دلی ویناواي اوپا دادا علم او ویناواي دليل په موځه راځلی چې داصحابو کرامو په مخالفت تقسیرکوی او یادخینو علم او نظر الڅلی چې ده ګه مطلب یوشی وی او دی بل څه ځنی اراده کوی ایا دغه کار په اسلامی توانه کی مخالفت اچول ندي ؟ ایادغه کار مسلمه امت دبلو ویشلو لار پر انیستن ندي ؟ څوک چې دومري علماء او تول حق مذہبونه پرېړو دی او دلړکېو نظر ته وده ورکوی او دتولی تولنې په منځ کی یوه نوی اختلافی اورته لمن و هی ایادا دالله (ع) دلاندینې قول مخالفت ندي ؟ چې الله (ع) فرمایي :

واعتصموا بحبل الله جمیعا ولا تفرقوا (آل عمران ۱۰۳)

ژباره : منکولی ولکو ی په رسی دالله (ع) (یعنی دالله (ع) په قران باندی) توله ، او پی اتفاقی مه کوی .

اوڅوک چې پورتني کارکوی ایا در رسول (ص) دلاندینې قول مخالف ندي ؟ چې رسول (ص) فرمایي :

عن ابی هریرة رض قال سمعت رسول الله (ص) يقول ما نهيتكم عنه فاجتنبه وما أمرتكم فاتوا منه ما سطعتم فاما اهلك الذين من قبلكم كثرت مسائلهم و اختلفتهم على انبائهم . (رواه البخاري)

ژباره : دحضرت ابی هریرة رض (ع) خخه روایت دی چې فرمایي : در رسول الله (ص) خخه می اوږيدل چې ارشاد یې فرمایي : دکوم شی خخه چې می منعه کړی یاست حان ځنی وژغوری او دکوم شی امر چې می درته کړی دی دخپل توان په پیمانه یې عملی کړی (ځکه) بیشکه هغه کسان چې له تاسو خخه مخکی تیرسوی دی (له دی امله) تباہ او هلاک سوی دی چې خپلی

زیاتی مسائلی بی (دانبیاو خخه کولی یعنی تجسس بی کوی او بی حایه پوبنتی بی کولی) اواختلاف بی په انبیاو کی کوی .
خوک چی پورتتی کارترسره کوی یعنی موسیقی روابولی ایا دغه کس به داصحابوکرامو (رض) مخالف نوی ؟ دمثال په دول
عبدالله بن مسعود (رض) او عبدالله بن عباس (رض) دلھوالحدیث په تقسیر کی چی په قران کی راغلی دی داسی فرمائی :

والله هو الغناء .

ژباره : په الله (ج) قسم یادوم چی لهوالحدیث سندری ویل دی .

یعنی ددوی په اند الله (ج) چی کوم عذاب دلھوالحدیث په ایات کی بنودلی دی دسندری ویونکی لپاره دی . بنکاره خبره ده چې موسیقی حرامه سوه حکم دموسیقی سره مل سندری تر هغه دیری بدی دی چې یواخی وی . اویس نو یوخوک چی نه صحابی دی اونه تابعی دی هغه وايی : چی لهوالحدیث موسیقی نده مطلب دادی چې موسیقی حرامه نده که خه هم داصحابو (رض) مخالفت پکښی وی اوحال داچې څلور حق مذهبونه په دغه موضوع کی دبورتتی مفسرینو اصحابو داند سره هم نظره دی پدی ځای کی یو دمخورو اصحابو تقسیردی اویو دیوه ورسنی عالم تقسیردی چې داصحابو دمخالافت ترڅنګ یې دمذهبونو خخه هم پدغه موضوع کی لاره بدله کری ده . که داصحابو (رض) پرتقسیر عمل وکرو موسیقی حرامه ثابتیری او دمذهب خخه انحراف هم نه راخی او احتیاط هم پدی لاره کی دی . که دورستی عالم پرتقسیرروان سو موسیقی حلاله ثابتیری خو دمذهب ترشاکول پکښی نغښتی دی .

درنو لوستونکو که خوک داصحابو په مخالفت تقسیرکوی او دمذهبونو خخه لاره بدلوی ایا دغه تقسیردقول وردی ؟ که خوک پورتتی موټق تقسیرپریزدی یعنی داصحابو او مذهبونو تقلید پریزدی دورستی عالم تقسیرانقولی بیا ددغه تقسیر دمخالافت په مت موسیقی حلاله ٹابنۍ ایا دغه کار داصحابو (رض) پرمقدسو افکارو تیری ندی ؟ یوخوک چې په یوه ژبه کتاب لیکی او ده چې ژبی ویونکی حنفی مذهبه وی لیکوال ددغه ژبی ویونکو ته ددوی دحق مذهب په خلاف موسیقی روکوی ایا دغه کار ددوی دمذهب خخه لیری کول ندی ؟ اودا پدی معنی ندی چې تاسو خپل مذهب پریزدی زماپروینا باندی باوروکری ؟ یوخوک چې دحنفی مذهب تولنی ته دنظام الدين اولیاء قول بی له کومی حوالی رانقولی چې وايی : خوک چې دموسیقی په حرمت کی دامام ابوحنیفة (رض) قول ثبوت غواری ولی به پردي قوم باندی دالله (ج) عذاب نه راخی . دغه قول رانقولو

دحنفی مذهب دبی ارزښتی تثبت ندی ؟ اوحال داچې دغی تولنی دخپل مذهب دستانی لپاره وینی توی کړی دی او په دغه تولنې کی په سلھاوزره علماء راغلی دی او هغوتولو دوی ته دغه مذهب غوره بلی وی او هیڅ عالم دموسیقی درواوالی لاره نده پرائیستنی ایا دغه کار دلیکوال دخپل عزت لمنځه ورل ندی ؟ حکم که دحنفی تولنی یو بی تعليمه وکړی دنظام الدين اولیاء پورتتی قول واوری ایا دغه کس به دنظام الدين اولیاء لور مقام ته په الفاظو تاوان نه ورسوی ایا نقولنکی ته به بدونه وايی حال داچې حنفی مذهبه وکړی قول پرڅل مذهب باندی ټینګ ولاردي دنظام الدين اولیاء پورتتی قول رانقولو دنظام الدين اولیاء عزت ته نقص رسول ندی په پورتتی دول ؟

درنو لوستونکو ! حق یوه داسی ملغره ده چې درنا په مت بی هرغښتونکی ترڅلې هدفه رسیدلای سی . په بنکاره توګه چې عام خلگ بنه په پوهیرو دحق موندلو لپاره یوه اسانه لاره داده : عموما دیوی خبری دخیل لو او سپینولو لپاره درایو اکثریت ته کتل کېږی په کوم لوری کی چې دشروعی دلایلو په ملنہ درایو اکثریت وی په تغییبی دول حق په هغه لوری کی وی انشاء الله وروسته به ٹابنې سی چې امت محمدی تقریبا توله پدی اند دی چې موسیقی حرامه ده کوم کس چې بی دجوائز لاره لتوی ایا دغه کس به خومری حقیقت ته نزدی تاسو خپلے قضاوت وکړی ؟ اویس راحو اصلی موضوع ته چې دموسیقی دحرمت خخه عبارت ده کوم لیکوال چې دموسیقی درواوالی لپاره هڅي کوي او دقرضاوی ویناوی ددلیل لپاره راځلي په حقیقت کی دحق خخه بیلتون دی حکم که لیکوال لطفا خپلې مطالعه یواخی دقرضاوی پرساله باندی راچاپېره نکړی بلکی دفعه شریفی په لوی علم کی معتمد کتابونه مطالعه کری نو دقرضاوی خبری به بیخی بی بنسته ورتنه بنکاره سی دقرضاوی رساله هغه رساله ده چې دخینو حکومتونو لخوا بی ندنه مشروعیت اورد له امله پرنفوذ بنیز لکیدلی دی حکم ده هغه خه ته اجازه ورکړی ده چې قران ، حدیث اودوی په رنکاکی مذهب حرام کړی دی چې دموسیقی خخه عبارت دی . کوم لیکوال چې موسیقی روابولی او بیا یوه لیکنه دتولنی دچوپر په موخه کوی نو که لیکوال ریښتیا دچوپر په هیله وی نو ده ته پکاره ده چې چوپرده ټولنی دمذهب په رنآ کی وکړی چې هغی تولنی (۱۴) سوه کاله عمل باندی کړی دی لطفا دی دخپلی تولنی سره ظلم نکوی او خپلې تولنے دی دخپل حق مذهب خخه نه لیری کوی .

لیکوال که دمذهب پرته دموسیقی در اوالي لپاره قران او حديث ته لاس غخوی په قران او حديثکی خو داسی ٿه نسته چي دموسیقی رو اوالي په ثابت سی اوکه نورا یاتونه راخلي او دخپلی خوبنی مطابق یي تاویل کوي نوايادا هلى كتابو کارنه وو؟، که بی دنفسير بالراي داصولوم طابق وکري نولوم مری خو نوموري لیکوال مجتهدندی او نه کيدای سی فرضا که سی نودی دي دقران او حديث تفسير دحزم او قرضاوي دنظر لمخني نه راته کوي بلکي داصحابو دنظر مطابق دي یي راته وکري ڪڪه هغه تردوی په ٿو چنده بهتردي اوکه ده گه اي یاتو په تفسير کي چي موسيقى حرامه ثابتني دنورو علماء ويناوي دلائل واي ايا دابه دقیول وروی؟ او حال داچي دمذهب یومعتمد عالم امام ربانی فرمائي :

دموسیقی په رو اوالي کي دهر متصوف وينا دليل نسي کيدای .

المكتوبات ، لومري توك ، (٢٦٦) نمبر مكتوب

والله اعلم بالصواب

*****

ايا موسيقى پاک شى ده؟

دعلامه قرضاوي قول چي داسلام او موسيقى نومي کتاب په اتمه صفحه کي رانقل سوي دي چي و ايي : الله (ج) هغه تيري کونکي بولي چي حلال او پاک شى حرام او کر غيرن بولي نوموسيقى خوداسي شى ده چي انساني فطرت یي غوبنته کوي او خوند پری اخلي لکه معده چي دپاكو او حلالو مشرب و باتون ماکولاتو ٿخه خوند اخلي نوکوم کس چي انسان ددغه فكري غوبنته ٿخه منعه کوي او دغه سڀخلي شى حرام بولي هغه کس تيري کونکي دي ٿكه الله (ج) فرمائي :

يا ليها الذين آمنوا لاتحرموا طيبات ما احل لكم ولا تعتدوا ان الله لا يحب المعتدين.

ڙباره : اي هغه کسانو! چي ايمان موراوري دي مه حرامه وي هغه پاک شيان چي الله (ج) حلال بللي دي تاسو ته او تيري مه کوي الله (ج) تيري کونکي کسان نه خوبنوي .

بناغلي قرضاوي زياتوی هر انسان لره پکارده چي تيري کونکي کيفيت ٿخه خان و زغوري .

اوں نوکه دقرضاوی خبرو ته حُيرسو قرضاوي موسيقى دنورو سڀخلو ماکولاتو په ٿير بولي او دنورو پاکو ماکولاتو حكم موسيقى ته ورکوی نودغه کارتنه دفقة او علم اصول له انهه قياس ويل کيري ثابتنه خبره ده چي قياس خپل شرطونه لري چي له جملی ٿخه یي ددوارو لو رو په ٿينو شيانو کي برابري ده کوم شيان

چي په ذات کي سره توپيرلري هغه رينتنيني قياس ندي بلکي قياس مع الفارق دی بناغلي قرضاوي چي موسيقى پر حلالو شيانو باندي قياسوی داقیاس مع الفارق دی اوپايله یي خواهش پرستي ده ٿكه کوم شيان چي په قران کي حلال بل سوي دی ده گوي په حرمت کي هيچاختلف ندي کري او موسيقى هغه شى ده چي په حرمت یي په ميلونو علماء قايل دی نويوشی چي اتفاقا حلال وي او بيل اختلافا حلال وي او دحاللوالي خوا یي هم ضعيفه وي ايا داسره برابردي؟ ايا دغه کارتنه په شريعه کي وعيid ندي راغلي چي قرآنی ايات دخپل نظر مطابق جوروی؟ ايا دغه شيان چي زيات سره توپيرلري قياس مع الفارق ندي؟ ايا داسی قياس کول جايز دی؟ بله خبره داده چي قرضاوي هغه کسان تيري کونکي بولي چي موسيقى حرامه بولي نوموسيقى خو عبدالله بن عباس او عبدالله بن مسعود رضي الله عنه به اند خو (العياذ بالله) دوي هم دمعتدينو (يعني تيري کونکو) په ډله کي راغله هم دا ډول کوم مذاهب، مفسرين، محدثين او علماء چي موسيقى حرامه بولي هغه هم دده په اند په تيري کونکو کي يعني معتدين کي رائهي دوموري اصحابو، محدثينو، مفسرينو او علماء سپيکونکي او دوي ته دتجاوز نسبت کونکي

به نوچه حکم لری؟ او خبره بی ترکومه بریده ریښتونی وی؟ بالآخره معلومه سوه چې موسیقى داسی سپیڅلی شی نده لکه نورپاک ماکولاتیامشروبات چې معده خوند تری اخلى یانورظاهری حواس چې دخپلوربوطه غوبنتونو څخه خونداخلي بله خبره داده چې موسیقى دماکولاتو، مشروباتو او نو روظاهری حواسوسره پرتله کول تر بیره ځایه شونی ندی ځکه موسیقى هغه شی ده چې دروانی غوبنتونو سره اړه لری او ماکولات ، مشروبات او نور حواس دجسمی یافکری غوبنتونو سره اړه لری ځنګه به بیل کیفیت لرونکی شیان سره پرتله سی که پرتله هم سی نوهر شی چې انسانی غوبنتن ځای یې غوبنتونه کوی هغه پاک ، سپیڅلی اوروا شی نسی جوریدلای ځکه ، شراب ، دنامشروع جنسی خواهشاتو اشباع او داسی نور هم به انسانی غوبنتوپوری اړه لری .

په هرشی کی اصل روا والی دی

کوم لیکوال چې دموسيقى درواوالی لپاره هڅي کړي دی نوددلیلونو په لړکې یې یودادلیل هم ویلی دی چې تولی مسایلې په قران او حديث کی تفصیلاندی حل سوی ځکه طبعا په نزی کې نوی شیان نوی شیان رامنځته کېږي یا په بل عبارت هغه وخت دټولو موجوده شیانو نومونه په قران او حديث کی نسواي ذکر کیدای نولدی امله دفقةاګرکړمو یوقانون دادی چې په هرشی باندی دحرمت پریکړه درسته نده بلکې اصل په شی کې رواوالی دی يعني اباحت دی نوپکارده چې پرموسیقی باندی هم درواوالی يعني داباحت پریکړه وسی دلیکوال پورتنی خبره یوخرګند حقیقت دی خو دومری باید ووایم چې لیکوال پدی ځای کې عمومی پریکړه کړي ده تول

شیان یې پکښی رانځښتی دی اوحال داچې په هغو شیانو کی اصل رواوالی دی چې دحرمت خبره یې په قران کی نوی سوی اونه یې چا په حرمت کی اختلاف کړی وی ځکه که عمومی پریکړه وسی نوډفقه شریفی تر لړمطالعی ورسته به هر انسان داسی دېر مختلف فيه شیان ووینې چې یقنا دمذهبل له انده حرام دی مګر اختلاف پکښی سوی دی که په هرشی کی اصل اباحت سی نو بیخی پېر حرام شیان به داباحت په ګټګوری کې رانځوئی اوکه موسیقی تر فکری څېرنو لاندی ونیسو ویلاړی سو چې لومړی خوداځبره درسته نده چې دموسيقى حرمت ته په قران او حديث کې اشاره نده سوی فرضا که یې ورسه ومنو نواصل په هغوشیانو کی اباحت دی چې دحرمت دلوری ترجیح یې نوی نوموسیقی خو دحرمت له اړخه مرجه ده ځکه که نوای نو څلورو مذهبونو به یې پرنې رواوالی باندی یووالی نوای کړي .

بالآخره ویلاړی سو دمذهبل پوهانو دقانون پورتنی ماده چې اصل په شی کې اباحت دی دموسيقى درواكونکی لپاره هیڅ دليل نسی کیدلای ځکه که دغه ماده ده رشی درواوالی لپاره دليل سی نوډیوه لوی ناورین لاره به پرانیستل سی اوحال داچې دموسيقى په حرمت کی احتیاط دی اویه حرمت کې به بی نجات یقینی وی اوپه اباحت کې نجات احتمالی وی نویقینی ګتهه تراحتمالی ګټی غوره ده بلکه چې وايی : دع مايرېېک الى مالايرېېک .

ژباره : هغه څه پریزدہ چې تا په شک کې غورځوی ده ګه په پرتله چې تاپه شک نه اچوی .

دموسیقی پررواكونکی باندی رد

ده ګه لیکوال دلیلونه که مطالعه سی چې دموسيقى درواوالی لپاره یې راتول کړي دی نوپه عمه دول یې دلیلونو نچور څلور خبری کېږي .

لومړی : دخینو اولیاوه ، صوفیوو او خینو علماء ویناوی دلیل په موخه .
دوهم : خینی حدیثونه دموسيقى درواوالی دثبوت لپاره .

دریم : بله خبره یې داکړی ده چې دموسيقى دحرمت لپاره قوى حدیث نسته

څلورم : دلیکوال په اند دموسيقى حرمت په قرانکریم کې نسته .

که پدی لته کی سو چی دلیکوال پورتى پنځه خبری دنځه والی له پلوه پرکومه نقطه فرار لري؟ او د موسیقی درواوالي لپاره دلیل کیدای سی که يا؟ نوپکار ده چی دلیکوال خبری یوه په یوه و خیرو.

دلیکوال لو مری دلیل چی دخینو اولیاً کرامو او علماء کرامو ویناوی یې دلیل په موخه راوري دی تردیره بريده درېښتنې لاری دمندلو لپاره درستی ندي ځکه مخکی مو یو ځای اشاره اوبل ځای موصراحة ويلى و چی دشر عی پونتنې دحل لپاره الحمد لله په اسلامي نزی کې یوبنکلی چوکات او یوبنکلی قانون سته چی مذهب څخه عبارت دی او د دینې پونتنو دحل لپاره ده رجا قول ثبوت نسی کیدلای دلیکوال ته پکار ده کومی تولنى ته چی یې کتاب لیکلی دی ده ګه تولنى مذهب دعلماء او اولیاً کرامو ویناوی دی دثبوت لپاره راوري لکه چی افغانی تولنه یوه حنفي تولنه ده دلیکوال ته پکار ده چی دحنفي مذهب دعلماء او اولیاً کرامو ویناوی دثبوت لپاره راوري حاصل داچی دلیکوال ته پکار ده چی دلیل لپاره ایات، حدیث او یا مذهب دلیل راوري. داسی ایات نه چی مذهب یې یودول تفسیرو او دی یې بل دول تفسیرو. ترڅوددي حنفي مذهبه تولنى پوره باور راسی داسی کرنې په دی معنی ده چی ستا په اند چی په سوو کلونه افغانی علماء نه پوهیل او موسیقی یې حرامه کری وه خلک یې پرچه روان کری وه او س به ستا پر لاری ولاړ سی او که ته ده رجا قول دثبوت لپاره را خلی نو ده رجا قول خو درواوالي لپاره ثبوت نسی کیدلای ځکه داسی دیری مسایلې په فقه عقایدو اونورو کی سته چی مذهب دباندی یې علماء په وراندی بیل، بیل نظرونه لري که په هره شر عی پونتنه کي ده رجا قول دثبوت لپاره رانقل سی نو دحک موندلو لپاره به څه ناورین رامنځته سی؟ مذهبی تینکار په موخه ویلای سو چی مذهب یو ستر عالم امام ربانی ليکي: د موسیقی داباحت لپاره دخینو صوفیو نظریات دلیل نسی کیدلای.

المکتوبات ، جلد اول ، مکتوب نمبر (۲۶۶)

حاصل داچی دلیکوال دغه لو مری دلیل چی دخینو اولیاً او علماء دویناو څخه عبارت دی هیڅ دلیل نسی کیدلای ترڅو دحافی مذهب دعلماء او صوفیانو اقوال یې دلیل په دول نوی راوري.

بله خبره داده چی دلیکوال دیری ویناوی چی داولیاً او علماء څخه یې رانقل کری دی په زیاتو ځایو کي حواله نه لري او نه دموثقو کتابونو جلد او صفحه لري چی یودول شک رامنځته کوي البتنه دخینو ځایو پرته چی هغه هم دده مدعی نه ثابتوي.

دریمه خبره داده چی دلیکوال دغناه دلغه او دملاهی دلغه توپرندی کری غناء په بشکلی اوږد، شعر یاغزل ویلو ته ویل کیری او ملاهي موسیقی ته ویل کیری غناء چې په شعرکي ئی کومه غیر شر عی خبره نوی دزیاتو علماء په اند رواده کوم څه چې حرام سوی دی هغه موسیقی ده حاصل داچی په بیله موسیقی شعروبلو کي لا دخینو علماء اختلاف سته نوده ګه سندری به څه حال وی چې موسیقی هم ورسه وی.

دلیکوال دویـم دلیل

دموسیقی رو اکونکی دلیکوال دخپلی مدعی دثبوت لپاره په دویم قدم کي ځینی حديثونه راوري دی چې داعتماد لپاره بسنې نسی کولای او نه دموسیقی درواوالي لپاره ثبوت کیدای سی ځکه که موږ داسلام دېل انځور ګری وکړو او درسول الله (ص) دنبوت څخه بیا دده مبارک دظاهری ژوند ترپایه پوری توله تاریخ مطالعه کړو اړینه ده چې دی نتيجې ته به رسیرو چې درسول (ص) داسلام په خپراوی کي ستر حکمت دا وو چې په لو مریو وختوکي یې ونوو مسلمانانو ته ده ګه احکام امر نه کاوه چې ددوی په اند به سختی ګنل کیده.

بله خبره داده چې داسلام تول او امر او نو اړه په یوه څل ندی راغلی بلکی دیر داسی شیان به و چې داسلام په پېل کي به جایز وه روسته به دقارانی ایاتو دنزوول له امله حرام و ګرځیده لکه مخکی چې مو و ویل رسول الله (ص) نوی مسلمان کس ته هغه څه نه وراندی کول چې ده به زحمت او تکلیف ګنل بلکی هغه وخت به یې نوموری کمن ته په کولو امر کاوه چې داسلام خوندبه یې و څکیلکه څرنګه چې تراسلام وراندی نامسلمانو خلکو ډول، دول دودونه در لودل چې دجملی څخه یې موسیقی اوریدل، نوروز لمانحل، مهرجان لمانحل، یو پربل باندی ځان غټ بل او داسی نورو ه نورسول الله (ص) په تدریج او دوخت په تیریدو سره نوموری کسان دناروا کارو څخه منعه کول دلیکوال چې کوم حديثونه رانقل کری دی تول هغه حديثونه دی چې رسول الله (ص) په پېل کي داسلام ویل دی دلیکوال هیڅ داسی ثبوت نسی وراندی کولای چې په دقیق دول دی دحیث تاریخ معلوم کری چې دغه حدیث په وروستیو کي ویل سوی دی ځکه دلیکوال دغه ویناوی چې کې مت یې دفرض او دكتاب

خخه را خستی دی او خپله بی دیره کمه خیرنه کری ده ددی خرگندونه کوی چی لیکوال حدیثو ماهر ندی که وای نوده به خپله خیرنه کری وای اودقرضاوی تقليد به بی نه کولای حکه پدغه موضوع کی نور حدیثونه هم سته چی لیکوال ندی ترگتو کری بواحی بی هغه احادیث رانقل کری دی چی قرضاوی په خپل کتاب کی ذکر کری دی .

بیدونی ورده چی لیکوال چی کوم حدیثونه رانقل کری دی رسول الله (ص) ته بی سند ندی رسولی نوموری لیکوال ته پکار ده چی دنقولو احادیثو دراویانو اسامی بیان کری حکه دده په اند خو دچا تقليد ندی پکار حکه که پکاروای نوده به په څلورو حقوق مذهبی کی دیوه مذهب تقليد کری وای اودموسیقی پرنه رو اوالي باندی به بی باور وای نوکله چی دده په اند تقليد نسو پکار نودی بیا ولی داحادیثو په سند کی دصحاوحو برسند باندی اعتمادکوی؟ ولی بی په سندکی تقليد کوی؟ ولی بی په خپله په سند نه رسوی؟ که دی وايی چی زه دصحاوحو په لرکی دیوه په مذهب یم نو دصحاوحو مؤلفین خوهم دموسیقی پرحراموالي باورلری ولی که بی نه درلودای نوبناغلی لیکوال به دخلپی خبری ثبوت لپاره په دوی کی دیوه نظر اووينا راوري واي نوپکار وه چی ده خپل مذهبی قايد یوه ويناراوري واي حکه تول حدیثونه خو دده مذهبی قايد درابی سره برابر ندی بلکی ضد اونقيض حدیثونه سته چی مذهب په رنکی بی دنطبیق اويانسخی پريکره کيروي .

(وعلى وجه التسليم) که دليکوال خبری بيله کوم دليله ورسره ومنو يعني داچي تول هغه احادیث چی لیکوال رانقل کری دی منسوخ ندی ، په سند رسيدلی دی نو دعلم حدیث قانون خودادي چی کله حدیثونه ضد اونقيض راسی لومري دددغو حدیثونو په منځ که تطبيق شونی وي نو تطبيق کيروي اوکه تطبيق شونی نوي بیاپي تاريخ اونورو رجحاناتو ته کتل کيروي اوپريوه باندی دنسخی پريکره کيروي .

لكه خرنګه چی لیکوال ټینې حدیثونه داباخت لپاره رانقل کری دی ورورسته به انشاء الله معلومه سی چی څومري حدیثونه دحرمت لپاره هم سته ، کوم حدیثونه چی لیکوال داباخت لپاره بی سنده اوبي تاریخه اوبي ثبوته رانقل کری دی که ددغه تولونیمکړتیاو سره ورسره ومنل سی نو دددغو حدیثونتر منځ خو تطبيق شونی دی او دحرمت خوا بی راجحه سوی ده او داچي څنګه بی تطبيق شونی دی او خرنګه بی دحرمت خوا راجحه شونی ده؟ دغه کار دېرزیات تفصیل ته ارتیالری که دچازره وي چی داعتماد تنده پری ماته کری نووګوري :

(اسلام اورموسیقی) دریم باب صفحه (۲۵۸)

دليکوال دري _____ دليل

موسیقی روکونکی لیکوال دریم دلیل دادی چی دموسیقی دحرمت په اړه هیڅ قوی (پیاویری) حدیث نسته که کوم حدیث راغلی وي هغه هم منقطع اوپا ضعیف دی حکه نوموری لیکوال ابن حزم ظاهری هغه وبناؤ رانقلوی چی وايی : کوم حدیث چی بخاری شریفی دموسیقی دحرمت په اړه روایت کری دی قوی ندی حکه دغه حدیث منقطع دی يعني وصل (بیوځای والی) بی دبخاری اوصدقة بن خالد ندی شونی اوپه منځ کی بی یونامعلوم راوی راغلی دی .

دليکوال دغه دلیل دباور لپاره بسنے نسی کولای حکه لومري خو مور ته دحدیث دنقولو په صورت کي بواحی دبخاری سند ندی بلکی نور دحدیثو موټق او معتمد کتابونه سته چی نوموری حدیث بی په بیرو قوی(پیاویرو) سندونو رانقل کری دهمندی خبری ثبوت لپاره وګوري : بهیقی (۱۱۰ ۲۲۱) .

دهند ننمي وچي (برصغير) ستر عالم مقى محمد شفيع صاحب ليکي : دابن حزم پورتني وينا دباور ورنده چی وايی : بخاري چی کوم حدیث دموسیقی دحرمت په اړه نقل کری دی هغه منقطع دی (پری) دی حکه محدثینو دابن حزم پر دغه وینا باندی سختی نیوکی کری دی او دده دزره خیالی سوالو ته بی په زره پوری اوقناعت ورکونکی جوابونه ویلی دی ان تردی چی ټینو علماؤ بی په مخالفت ټینې خپلواکی رسالی ليکلی دی چی دشلمی پېرى دستر محدث ناصر الدین البانی رساله بی دیدونی ورده چی دابن حزم په رد کی بی ليکلی ده .

په آسیا کي دعلم داسمان دخلاندی ستوري مقى محمد شفيع صاحب دهغو جوابو خخه چی محدثینو دابن حزم په رد کي ويلی دی ټینې رانقل کری دی دکوم چاچي په دومري وينا قناعت نوی او دنورو جواب دلیدلوسره بی مینه وي نو ګوري : (اسلام اورموسیقی) صفحه (۱۴۰)

دلیکوال خا—ورم دلیل

کوم لیکوال چي موسيقى روابولى دخپلو دلایلو په لپه کي وابي : په قران کي هیخ داسی لفظ ندي راغلى چي موسيقى يي
حrameh گرخولي وي .

دروند لیکوال ددغه خبری دسیناوی اوخیرنی په موخه د (لهوالحدیث) لفظ راخلى چي دموسيقى دحراموالى لپاره مشهور
لفظ په ایات کي دی بناگلی لیکوال لیکلی : کوم کسان چي موسيقى حرامه بولی هغوي دابن عباس ، ابن مسعود ، ابن عكرمة
(رض) اوخینو نورو په تفسیر استناد کوي چي دلهوالحدیث تفسیري په غناء سره کري دی لیکوال زیاتوی : دموسيقى
در واکونکو دغه استناد درست ندي حکمه نورو مفسیرينو دلهوالحدیث تفسیر په موسيقى سره ندي کري بلکي په نورو شيانو
سره يي کري دی لکه بي کتی شيان او هغه شيان چي دخبتتن تعالی (ج) دعابت خخه بوختيا په راخي اوداسي نور .

اوسم نو که دليکوال پدي خبره کي تم سو اوتربيوه بريده يي و خير ويلاي سو چي دايوه ثابتنه خبره ده چي قران مجمل دی
اوتفصيل يي په حدیث اوتفسیرکي نغښتی دی داهم ریښتني حقیقت دی چي په قرانکریم کي په هغه پیمانه مفاهیم رانغښتی دی
چي دتولو څرګندتیا بي دبشي توان خخه وتلی دی خو ځینو مفسرینو بي لپه تفسیر کري دی يعني دیوه ایات مفهوم يي په تیته
اندازه سپرلی دی بل مفسر بیا ترهنې انداز زیات تفسیر کري دی او دریم بیا تردوبیم زیاتوب کري وي یومفسر دیوه ایات
یومفهوم بنکاره کري وي بل مفسر بیا هغه مفهوم پریښنی وي بل مفهوم يي بنکاره کري وي حکمه قران دیرمفهومونه لري
دمفسیرینو پورتتی کار پدي معنی ندي چي دویم مفسروايي چي داول مفسرتفسیر غلط دی او هغه شی دقران مراد ندي ، اوسم
راخو لهوالحدیث ته چي مفسرینو يي په تفسیرکي بیل بیل نظرونه ورکري دی خو دیدلوني ورده چي په تولو مفسرینو کي
هیچا داسی ندي ويلی چي دلهوالحدیث خخه موسيقى مراد نده که خه هم په نورو معناوو يي تفسیر کري وي اونه داسی
تفسیر چاکری دی چي دموسيقى دتفسیر ضد وي دبیلکي په دول یومفسروايي چي دلهوالحدیث خخه هغه شی مراد دی چي
یوڅوک دعابت خخه مشغول کوي که دغه تفسیرته په دقت سره وکتل سی حتماموسيقى پکښي را نتوتی ده کچپری د
لهوالحد بېت خخه موسيقى مراد نواي نودومری مفسرینو په کاروان کي به ٻوچاپلي وای چي لهوالحدیث موسيقى نده
خه دی چي په بل شی سره ئی تفسیرکري وي حکمه لکه چي وموولی قرآن دیری معنی وي لری کوم مفسرینوچي دلهوالحد
ېت تفسیر په نوروشيانو کري دی په هغه تولو شيانوکي موسيقى دا خله ده او مفسير ين هم پر دغه انه اند دی چي موسيقى په
لهوالحدیث کي را نتوتی ده که خه هم يي په لیکي دول خپل نظر ندي څرګند کري دبیلکي په ټول بناگلی لیکوال دمفتی
محمد شفیع صاحب تفسیر دلهوالحدیث په اړه رانقل کري دی چي مفتی صاحب په معارف القرآن کي دلهوالحد بېت تفسیر
په بي ګټو شيانو سره کري دی کچپری دغه تفسیر پدی معنی وي چي موسيقى په بي ګټو شيانو کي دا خله نده نوولی بیا
نوموري سترا عالم دموسيقى په اړه خپلواک کتاب لیکلی دی چي موسيقى يي حرامه گرخولي ده .

حاصل داچي دتولو په اتفاق موسيقى په لهوالحدیث کي داخله ده او الله (ج) ورنه د سختو عذابو وعده کري ده او دا خبره هم
درسته نده چي موسيقى په قران کي نسته بلکي یقينا موسيقى په قران حرامه گرخول سوي ده چي نور تفصيل او دلایل به يي
انشاء الله تر تلونکي عنوان لاندی و خير و .

والله اعلم بالصواب و عندہ ام الكتاب

*****

موسيقى ناوره پايلی

مفتی محمد شفیع رحمة الله عليه لیکی :

دايو خرګند حقیقت دی چي دبشيرت موخه دبنګي او لمانخنی لپاره گرخول سوي ده حکمه خبتن تعالی (ج) فرمایي :

و ما خلقت الجن والانس الا ليعبدون .

ژباره : ما ندی پیداکری پیریانان او انسانان مگر ددی لپاره چی عبادت و کری .

کله چی دانسانانو پیداینست دعیادت لپاره سو نو هرشی چی دعیادت مخه نیسی او دخیل ریشنینی څښتن تعالی (ج) څخه یی لیری کوی بنکاره خبره ده چی هغه شی حرام دی .

موسیقی هغه شی ده چی انسان په لنډمهالی او مجازی خوندونو بوخت ساتی او دعیادت څخه یی غافله ساتی ځکه طبعی خبره ده چی انسانی تولی کرنی انسانی فکر اداره کوی او فکر بوداسی شی دی چې کله په یوشی بوخت سی نو ددویم شی داداره کولو جو ګه ندی ځکه دېیزندنی محققینو (څېړونکو) ویلی دی : ذهن یوبسیط (مفرد) شی دی امتیاز (توپیر) ددوو شیانو په یوه ان کی نسی کولاي نوکله چې فکر په مجازی لذت (خوند) اخته سی کله به بیا دا الله ((ج)) او ده ګه ددين مینه ورسره پاته سی دپورتی خبری بنه ثبوت درسول الله (ص) په زمانه کی دشمن مشرک (نصرین حارت) کرنی دی چې نوموری ده ګه کسانو لپاره څو سندري ویونکی وینځیانی رانیولی وی هغوته به چې رسول الله (ص) دعوت ورکری وو او داسلام سره به یې مینه پیدا سوی وه نصرین حارت داسی کسان بیول میلستیا به یې ورکول وروسته به یې په دغوغو وینځیانو باندی سندري او موسیقی ورته او رول ترڅو دوی ددين څخه غافله کری او ددی ناوری لاري سره یې مینه زیاته سی بیابه یې ورته وویل : د محمد (ص) دعوت او دین لذت (خوند) لري او که داموسیقی او سندري ؟ ، وروسته الله ((ج)) دایات نازل کری : ومن الناس من يشتري لهو الحديث ، الآية .

روح المعانی ، جلد (۲۱) صفحه (۲۷) الكشاف ، جلد دوهم صفحه (۴۹)

نومعلومه سوہ چې ددیرپخوا څخه لامعلومه وه چې دموسیقی انسان ددين څخه غافل ګرځوی نو له همدی امله دموسیقی الاتو ته په عربی ژبه کی (ملاھی) یعنی غلونکی او غافل کونکی وايی یا په بل عبارت په عربی ژبه کی نغمی (موسیقی) ته لحن وايی لحن معنی غلطی چې څوک دیوه حالت څخه بل حالت ته غلطوي . حاصل داچې دموسیقی یوه ناوړه پایله داده چې څوک موسیقی اوری ددين څخه به غافله وی .

دوهم داچې موسیقی اوري دل دنفاق اور شيندی ددي خبری دسپیناوی په موخه رسول الله (ص) فرمایي : الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء البقل .

بهیقی جلد لسم صفحه (۲۲۳)

ژباره : سندري په زړه کی داسی نفاق شین کوی لکه او به چې وابنه شنه کوی .

دموسیقی په اوري دلوكی دغفلت اونفاق ترڅنګ نور بد اثرات هم نگښتی دی لکه اقتصادي ضعف ، قحطی او داسی نور داچې ولی او خنګه ؟ د تقصیل لپاره وکوری :

(اسلام او ره موسیقی) صفحه (۸۲)

موسیقی قرانکریم حرامه کړی ده

که څه هم په تیرو لیک پایو کی موئینی ځایونه ، ځینو قرانی لارښوونو ته اشاره کړی ده چې موسیقی حرامه ثابتوي خو دلار و بسانتیا په موخه څو ایاتونو لیکو ترڅو په بنکاره معلومه سی چې دليکوال هغه خبره بی بنسته ده چې موسیقی په قران کی نده حرامه سوی .

الله ((ج)) فرمایي :

ومن الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله بغير علم ويتخذها هزوا اولاًءك لهم عذاب مهين . (سورة لقمان ۶)

ژباره : حینی دخلکو څخه هغه خوک دی چې بی ګټی شیان رانیسی ترڅو (خلک) دالله ((ج)) دلاری څخه لارورکی کړی بی له پوهی (پدی سپیڅلی لاره) پسی مسخری (خندا) کوي ددغه خلکو لپاره سپکونکی عذاب دی.

په پورتني ایات کي الله ((ج)) وفرمایل هغه خوک چې لهو الحديث رانیسی اوخلک په لارورکی کوي زه سپکونکی عذاب ورکوم . اوس پوبنته داده چې لهو الحديث کوم شی دی چې الله ((ج)) حرام ګرځولی دی اوپه قران کي ېي یادکړی دی ددي پوبنتی جواب په دمفسرینو څخه ازده کرو یوستر مفسر عبدالله بن مسعود (رض) فرمایي : په الله ((ج)) قسم یادوم چې لهو الحديث غناء ده حاصل داچې لهو الحديث موسيقى ده ځکه چې غناء دمو سیقی پرته شعر ويل دی په بشکلی اواز سره نوکله چې موسيقی ورسره مل سی نوبه بې څه حال وی . الله ((ج)) دموسيقی لپاره سپکونکی عذاب وبنودی دعبدالله بن مسعود (رض) پورتني روایت قاضی شوکانی رانقل کړی دی اوبيا ليکي : نوموري روایت ابن ابی شیبه ، ابن حکیم اوبيقی په صحیح سند سره روایت کړی دی .

اسلام اور موسيقی صفحه (۱۱۰)

نیل الاوطار (۱۱۰ ۱۸)

سنن الکبری للبهیقی (۱) ۲۲۳

مستدرک الحکیم (۴۱۱ ۱۲)

تفسیر ابن جریر (۳۶ ۱۲۱)

بهیقی ليکي : عبدالله بن عباس (رض) وبلی دی : په پورتني ایات کي چې الله ((ج)) کوم شی حرام کړی دی : سندری دی او هغه شیان دی چې دسندر و په خیر وی امام بهیقی زیاتوی دغه خبره مور دمجاډ ، عکرمه او ابراهم نخعی څخه هم روایت کړی ده .

الادب المفرد مع فضل الله الصمد (۶۶۳ ۲)

السنن الکبری للبهیقی (۱) ۲۲۳ ۱۲۲۱

تفسیر ابن کثیر وایی : پورتني ایات دسندر و برغولو په اړه نازل سوی دی .

تفسیر ابن کثیر (۴۴۳ ۱۳)

روح المعانی (۶۷ ۱۲۱)

دنوموري موضوع لپاره مقتی محمد شفیع صاحب رغنده خیرنه کړی ده زه به یوازی دنقال په ډول دبناغلی مقتی صاحب دلیکنی خوخبری رانقل کرم :

الله ((ج)) فرمایي :

افمن هذا الحديث تعجبون وتضحكون ولا تباكون وانتم سامدون .

(النجم) ۶۱ ۱۶۰ ۱۵۹

ژباره : ایا تاسو ددی خبری څخه تعجب کوي او خاندی اونه ژاړی حال داچې تاسو لوښی کوي او مسٹی کوي .

په پورتى ايات کريمه کي الله ((ج)) دسامدون لفظ ويلی دی یعنی تاسو سمود کونکي یاست اوس خبره داده چي سمود څه ته وايی؟ دسمود په اړه امام ابو عبيده فرمائي : په حميرزبه کي سمود سندروته وائي . عکرمه هم ورته روایت کړي دی او بخاری هم دعکرمه قول رانقل کړي دی .

روح المعانى (۷۲ / ۲۷)

صحيح بخارى مجبانى (۲۷ / ۱۲)

علامه ابن منظور ليکي : روی انه قال السمود الغناء لغة الحمير .

ژباره : دعبدالله ابن عباس (رض) خخه روایت سوی دی : نوموري فرمائي : سمود په حميرزبه کي سندروته وايی .

لسان العرب (۴۱ / ۲۰)

عبدالله بن عباس (رض) دسمود په تفسيرکي فرمالي دی :

هو الغناء باليمانية وكانوا اذا سمعوا القرآن غنوا تشاغلا عنه .

اخوجه عبدالرزاق والبزار وابن جرير والبهيقى .

ژباره : (سمود) په يمانی ژبه کي سندروته وايی کله چي په مشرکينو قرانکريم او ريدی نودخان مشغوله کولو په موخه بي ئی سندري ويل پيل کره .

روح المعانى (۷۲ / ۲۷)

سنن بهيقى (۱۰ / ۴۳ / ۴۴)

تفسير ابن جرير (۴۷ / ۴۳ / ۴۴)

ديادونی ورده چي علامه هيتمي دسمود په تفسير کي په سندرو ويلو سره دعبدالله بن عباس (رض) خخه رانقل کړي دی بيا ئي ويلی دی : رواه البزار ورجاله صحيح .

مجموع الزوائد (۱۷ / ۱۱۶)

دلغت نوموتی پوه علامه ابن دريد په جمهرة اللغة کي پورتى خبری ته په خرگند دول ګوته نیولی ده او بیانی لیکلی دی : ددی ترڅنګ چي سمود سندرو ته وائي ، سمود هر هغه شی په معنی هم راغلی دی چي غافلہ کونکی وی اویا دلوبی په دول پا خیدونکی وی .

جمهرة اللغة (۲ / ۶۶۵)

پورتى ايات تفسير او شان نزول ته که سالم فکر په پوره دول ځېرسی په بنکاره دول معلومېږي چي سندري دغفلت ، ناپوهی او تکبر دليل دی ځکه مشرکانو داکار کوي چي الله ((ج)) ئى په شان کي پورتى ايات نازل کړي .

د تصوف په اسمان کي خلانده ستوري او ستر زاهد علامه سهورو دي دموسيقي په حرمت کي دری ایاتونه رانقل کړي دی .

وگوری : عوارف المعارف الباب الثالث والعشرون في القول في السماع ردا و انكارا (۱۸۷)

همندا دول الله ((ج)) دسپیخولو انسانانو دصفاتو په لرکي فرمایي :

لايشهدون الزور (سورة القمان ٧٢)

ڇباره : هغوي په بي گتو خبرو کي نه شامليري .

په پورتني ايات کي چي د(زرو) لفظ راغلي دی او والله ((ج)) يي دسپیخولو انسانانو څخه نفي کوي په تفسيرکي يي محمد بن حنفية او مجاهد لیکي : زور و موسيقى ته وايي .

کف الرعاع . ابن حجر المکي مطبوع بهامش الزواجر (١٣٩)

او علامه سیوطی هم ورته قول په در المنشور کي ١٨٥١ کي دحسن او ابو حجاف څخه رانقل کري دی .

امام ابوبکر جصاص دپورتني ايات په تفسيرکي لیکي :

عن ابي حنفية (ج) الزور الغاء .

ڇباره : ابو حنفية (ج) څخه روایت سوی دی چي زور سندري ويل دی .

احكام القرآن ٣ / ١٤٢٧

*****

موسيقى رسول الله (ص) حرامه ګرځولي ده

لکه چي دهر مسلمان وزیره ته تبره ده چي دې شریت ورسنۍ ستر لارښود حضرت محمد (ص) دی دالله تعالی ((ج)) رضا ، ددوزخ نجات ، جنت ته تلل او د دنیا او اخترت بریاوی در رسول الله (ص) په پیروی کي مسیرکیدای سی يعني که څوک کامله نیکمرغی غواړی نوپه هغه څه دی عمل وکړي چي رسول الله (ص) امرورته کري دی او د هغه څه څخه دی منعه وکړي چي رسول الله (ص) منعه تری کري وي لکه څرنګه چي موسيقى په قران کي و خير له او معلومه سوه چي موسيقى قران حرامه کري ده همندا دول سترا لارښود حضرت محمد (ص) هم موسيقى حرامه کري ده که څه هم د موسيقى دحرمت (زار او الی) لپار ه دېر حديثونه سته خود بیلگي په دول به ځینې حدیثونه رانقل کرو .

۱_ رسول الله (ص) فرمایي :

عن ابي عبد الرحمن بن غنم قال : حدثني ابو عامر او ابو مالك اشعرى (رض) انه سمع النبي (ص) يقول ليكونن من امتى اقوام يستحلون الحر والحرير والخمر والمعازف (آخرجه البخارى في الأشربة) وفي لفظ : يشرين ناس من امتى الخمر يسمونها بغير اسمها يعزف على رؤسهم بالمعازف والمغنيات يخسف الله بهم الارض و يجعل منهم الفردة والخنازير.

رواه ابن ماجة وقال عن ابي مالك اشعرى (رض) ولم يشك .

منقى الاخبار (٩٦ ج ١٧)

ڇباره : د عبد الرحمن بن مغم مغنم څخه روایت دی : نوموري فرمایي : ما دابو عامر او يا د مالک اشعرى (رض) څخه او ريدل چي ده در رسول الله (ص) څخه او ريدل وه چي ارشادي فرمایه : نژدي ده چي زما په امت کي به داسی خالک پیداسی چي زنا ، و رينم

، شراب او موسیقی به روابولی . په یوه روایت کی داسی راغلی دی : نزدی ده چی زما په امت کی به داسی خلک پیداسی چی شراب به چینی اوپه بل نامه به یې نوموی په سرونو باندی به یې سندر غایری سندري وایی څښتن تعالی ((ج) به داسی خلک په مکه ننه باسی اوینی به یې دخنیرانو او بیزوګیانو په څیرکړی .

نوموری حديث دسنن ابی داؤد ترڅنګ ابن حبان هم روایت کړی دی .

مواردالظلمان الى زوائد ابن حبان کتاب الاشربة باب فیمن یستحل الخمر

صفحه (۳۳۶)

صحیح بخاری کتاب الاشربة باب ماجاء فی من یستحل الخمر ویسمیه بغير اسمه جلد دوهم صفحه (۸۳۷)

ابن ماجة کتاب الفتن باب العقوبات صفحه (۳۰۰)

اغاثة الهافن جلد لومرى صفحه (۲۶۱)

روبننائی : په پورتني حديث کي رسول الله (ص) دوى خبری وښوئلی لومرى

داجی موسیقی حرامه ده دوهم داجی موسیقی اوریدل کبیره ګناه ده ځکه دصغیره ګناه په کونکی باندی دومرى عذاب نه راځی داهغه حديث دی چې فقهاء کرام دی ډول حديث ته قوی دلیل وابی . ځکه پورتني حديث په صحيح سند رسول الله (ص) ته رسیدلی دی کوم کسانو چې دخپلی شومی لاری دموندلو په موخته نوموری حديث ضعیف بولی اویواځی ئی دبخاری څخه روایت کوی اوییانی په یو ډول ضعیف تثبیتوی نوموری کسان خولومری په حدیثوکی لاره مطالعه لري ځکه پورتني حديث یو اځی بخاری نه دی روایت کړی بلکی لکه مخکی چې موروویل نورو دحیثوکتابونو په قوی سندونو سره روایت کړی دی . دویم داجی نوموری کسان دبخاری په روایت هم ندی پوه او دبخاری دغه روایت هیڅ ضعیف ندی داجی ولی ؟ دلليل لپاره تیروپانو ته مراجعه وکړی بیاځلی (تکرار) به موخت ضانع کړی ځینې خلک بیا دخپلی شومی موخي دتللاسه کولو له امله دپورتني حديث یولاړورکونکی تاویل کوی چې هیڅ اصل اوښت نه لري داجی ولی ؟ دلليل لپاره وکوري :

اسلام او رموسیقی صفحه (۱۲۶)

۲- رسول الله (ص) فرمایی :

عن ابی هریرة (رض) ان رسول الله (ص) قال : يمسح قوم من امتی فی اخر الزمان قردة و خنازير قالوا يار رسول الله (ص) امسلمون هم ؟ قال : نعم یشهدون ان لا اله الا الله و انی رسول الله ویصومون ، قالوا فاما بهم يار رسول الله ؟ قال : اتخذوا المعاف والقينات والدفوف و شربوا هذه الاشربة فباتوا على شرابهم و لھو هم فاصبحوا وقدمسخوا .

رواه مسدد وابن حبان ، کف الرعاف جلد لومرى صفحه (۲۲۰)

ژباره : دابو هریرة (رض) څخه روایت دی : دی مبارک فرمایی : رسول الله (ص) فرمایی دی : په اخړه زمانه کې به زما په امت کې ځینې قومونه مسخه سی دیېز و ګیانو او خنzierانو په بند سی اصحابو کرامو پوښتل : یار رسول الله ایا دوى به مسلمانان وی ؟ رسول الله (ص) و فرمایل : وو دوى به شاهدی ورکوی چې دالله (ج) پرتنه بل لایق دعابت نسته (او شاهدی ورکوی) چې زه دالله (ج) رسول یم او روزی نیسي . اصحابو و پوښتل : یار رسول الله څه به دوى ته پېښه وی (یعنی دوى به ولی داداسی برخليک سره مخ وی) ؟ رسول الله (ص) و فرمایل : دوى به موسیقی (اوریدل) دسندر غایری و بنخو (موسیقی اوریدل) دھان لپاره عادت ګرځولی وی او شراب به چینی یوه شپه به دوى په شراب چینلو او لھو لعب تیره کړی وی کله چې سهار سی دوى به مسخه سوی وی

۳- رسول الله (ص) فرمایی :

عن على بن ابى طالب رض قال : قال رسول الله (ص) اذا فعلت امتى خمس عشرة خصلة حلت بها البلاء وفیه واتخذ القینات والمعاوز .

رواه ترمذی . منتقی الاخبار وسنن ترمذی جلد اول صفحه (۴۴)

ژباره : حضرت علی کرم الله وجهه خخه روایت دی : ده مبارک فرمایلی دی : چی رسول الله او فرمایل : کله چی زما په امت کی پنځلس خویونه پیدا سول نو دبلاوو نزول به پیل سی رسول الله ڇددغه پنځلسو خخه موسیقی او سندر غاری بنخی دودیل هم وشمیرل .

۴- رسول الله فر ما بی : عن سهل بن سعد قال : قال رسول الله یکون في هذه الامه خسف و مسح وقد ف قيل ومتى ذا لک يا رسول الله ؟ قال اذا ظهرت القینات واستحلت الخمر .

رواه عبد بن حميد و الفاظ له وابن ما جه مختصر ا .

سنن ابن ما جه کتاب الفتن بباب الخسوف (۳۰۴)

ژباره : د حضرت سهل بن سعد خخه روایت دی: دی مبارک فرمایی : رسول الله فر ما یل : وي به په دی امت کی په مخکه نتوتل ، په حیوانی بنو، او بنتل ، او د ببرو او ریدل ، یو چا پوبنتل : دا به کله وي يا رسول الله ؟ رسول الله و فرمایل : کله چی سندر غاری بنخی خر گندی سوی او خلکو شراب حلال وکتل .

دا چی موضوع مو دیره نو ی او رد ه کری ویلای سو چی دموسیقی دحرمت لپاره دیراحدیث راغلی دی چی دهغو تولو یوڅای کول پدی ورکوتی رساله کی ګران کار دی دکوم چا چی په پورتنی حديثونو باندی دباور پیمانه نوی ډکه سوی کولای سی چی نور حديثونه اونورموقن دلایل لاری په اسلام او رموسیقی صفحه (۱۲۴) کی او په جواهر الفتاوى لومړی توک صفحه (۵۵۷) ترلاسه کری ، که پورتنی کتابونه نسی پیداکولای نو داعتماد لپاره دی لاندی معتمد کتابونه مطالعه کری ترڅو تول هغه حديثونه یې دذهن تراوکمنی تیرسی چی دموسیقی دحرمت لپاره ذکرسوی دی :

بخاری جلد اول صفحه (۸۳۷)

ابن ماجة صفحه (۳۰۰)

اغاثة الهافن جلد اول صفحه (۲۶۱)

نیل الاوطار جلد اتم صفحه (۹۷)

نیل الاوطار جلد اتم صفحه (۱۰۰)

ابن حبان صفحه (۳۳۶)

ترمذی ۱۴۴۲ ،

کف الرعاع ۱۱۱۰ ،

کف الرعاع جلد اول صفحه (۱۵)

منتقی الاخبار وسنن ترمذی جلد اول صفحه (۴۴)

سنن ابن ماجه باب الخسوف ١٣٠٤ (ابن ابى الدنيا فى ذم الملاهى)

مسند احمد جلد دوهم صفحه (٨)

مسند احمد جلد دوهم صفحه (١٥٨)

مسند احمد جلد اول صفحه (٢٧٤)

مسند احمد جلد دريم صفحه (٤٣٣)

مسند احمد جلد پنحوم صفحه (٢٦٨)

مسند احمد جلد شپریم صفحه (١٥٠)

ابوداؤد كتاب الادب باب كراهية الغناء والزمر جلد دوهم صفحه (٦٧٤)

ابوداؤد كتاب الاشربة باب ماجاء فى السكر جلد دوهم صفحه (٥١٩)

سنن ابى داؤد كتاب الاشربة باب فى الادعية جلد دوهم صفحه (٥٢٠)

مسند ابى داؤد الطالبى صفحه (٥٥)

ابوداؤد جلد خلرم صفحه (٤٣٥)

بهيقى باب ماجاء فى ذم الملاهى من المعازف والمزامير جلد اول صفحه (٢٣١)

بهيقى جلد لسم صفحه (٢٢٢)

كنز العمال جلد اوم صفحه (٥٣٥)

مسلم جلد دوهم صفحه (٢٠٢)

وا الله اعلم بالصواب

*****

موسیقی په څلورو مذهبوکي درواوالي لاره نلري

درنولوستونکو لکه مخکی چې موپردي خبره ديراسرار وکړي چې افغانی تولنه یوه حنفي مذهبه تولنه ده یواحی هغه خبری
ورته داعتماد لاره خپلوی چې حنفي مذهب پريکره پرې وکړي خوپه تاسف سره باید ووایم چې په معاصر وخت کې یوه
ليکوال دموسيقى درواوالي لپاره خینې داى نکات راجمعه کړي دی چې دڅلورو مذهبونو څخه وتنۍ دی اوکه یې دیوه
مذهب دیوه عالم نظر راوړی وي هغه دليکوال مدعی نه ثبتوی ځکه هغه عالم پرېووه اند وي خودی ده ګه عالم دوینا څخه بل
شئ ثبتوی ځکه امام رباني (ره) فرمایي :

دموسیقی په رووالی هیڅ فقیه قول ندی کړي اونه یې یوفقیه روابولی .

المكتوبات جلد اول دمکتوب شمیره (۲۶۶)

اوسم که پدي فکرکي سو چي په څلورو مذہبوي خنگه درواوالی لاره نسته؟ نوپه خپل وارسره به څلورومذہبونو علماؤنظريات په لړه پيمانه رواخلو ترڅو داعتماد تنده موپري ماته سی .

موسيقى د حنفي مذهب له انده

مخکي تردي چي د حنفي مذهب دعلماؤ ويناوي رانقل کرو ستاسو پاملننه یوه لنکي مشهور حکایت ته راګرخوم چي (الاشباه والناظير) رانقل کري دی اوسيينا امام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) مذهب انحوروی : یوه ورخ چي سيد نامام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) یوه باع ته سيل لپاره راونلي وو نو پرلاري مشهور قاضي ابي ليلی ورسره مل سو دلاري په اوړدو کي دداسي بنخو سره مخامخ سو چي سندري بي ويلی خوكله چي هغه بنخو دغه سڀځلی مخور علماؤ ولیدل نوچپ سوي امام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) چي ورته رانزدی سونو ورته وي ويل : احسنتن (يعني بنه موکره) دخه وخت په تيريدو سره قاضي ابن ابي ليلی ته ددعوي یوه مقدمه راغله چي دامام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) دشاهدی ورکولو پکښي اړتیا و کله چي دامام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) شاهدي ته حاضرسو نو قاضي ابن ابي ليلی ورته وویل : اي استاده ! ستا شاهدي نه قبليري حکه تا په هغه ورخ وسندرغارو بنخو ته وویل چي بشه مو وکره خوک چي داسی کوي شاهدي بي دقبيليت ورنده امام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) ورته وویل : ماوبنخو ته پرسندرو ويلو بنه نديوپلي حکه دا فاسق عمل دی بلکي ما وبنخوته پرچوپتیا بشه وویل يعني داچې تاسو دسندره خخه چوپ سواست دامو بشه کاروکري .

الاشباء والناظير صفحه (۶۵۰)

که دامام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) وپورتني وينا ته خيرسي یقينا بندکاري چي دده په اند موسيقى او سندری هیخ ندي رو .

دهدائي مؤلف ليکي : دسندرغاری شاهدي نه قبليري حکه خلک دکبیري گناه لپاره یوځای کوي . هدايه ، كتاب الشهادات جلدريم صفحه (۱۶۲)

دهدائي مؤلف دبورتني قول په تشریح کي دسندر او موسيقى په اره محقق ابن همام خوصورتونه بیان کري دی چي زمور د موضوع اړوندې دخبرو نچور په لاندی دول دی :

خرنگه چي بناغلي مؤلف صاحب عمومي سندرغاری دشاهدی ورکولو خخه بي برخی کري دی مگر حقیقت دادي چي دهه سندرغاری شاهدي نه قبليري چي سندری دموسيقی سره وايی او ياداسي سندری وايی چي موسيقی نوي ورسره مګرناوره شعرونه وی لکه بنخو صفت اويا دشرايو بیان پکښي سوي وي . هغه شعرونه په بنایسته اواز سره ويل چي ناوره نوي او موسيقی نوي ورسره هغه پروانکوي .

فتح القدير جلد شپږم صفحه (۳۶)

نوکله چي دې موسيقى سندرغاری شاهدي نه قبليري نو دموسيقى والابه څه حال وی او ګناه به یې څومره وی ؟

علامه کاساني ليکي : کوم سندرغاری چي پرخان باندی دسندره ويلو لپاره خلک راتولوي ترڅو دده دسندره خخه خوند واخلي نوموري سندرغاری عادل ندي يعني شاهدي بي نه قبليري که څه هم شراب نه چېښي اوکه بي داسي شعرونه په بنایسته اواز ويل چي غيرشرعي الفاظ نه وه پکښي او موسيقى نه وه ورسره پروانکوي نوموري عالم زياتوی : دهغه موسيقى او ريدل چي په خپل ځان کي بدې وی لکه بول ، رباب ، څای ناستي بي لکه او سنی کېبورډي کمپوز (او يادوي ته ورته نورشيان ، او ريدل او ويل یې حرام دی ، او کوم شيان چي په خپل ځان کي ناوره نوي لکه زنګ (يالکه او س دھینو بي سروزه تلیفونو زنگونه اويا درسي ساعت بدليدو زنگونه) ، پروانکوي .

بدایع اوصنایع جلد شپږم صفحه (۲۶۹)

فتح القدير ليکي : پوه سه چي موسيقى په تولو دينونو کي حرامه ده .

فتح القدير جلد شيرم صفحه (٤٨١)

رجالمحترار دابي هريرة (رضى الله عنه) روایت رانقلوی چي رسول الله ۲ و فرمایل : موسيقى اوریدل گناه ده ، ورته کښیناستل فسق دی او خوند پری اخستل کفردي .

رجالمحترار جلد پنځم صفحه (۲۲۳) .

نيل الاوطار جلد اتم صفحه (۱۰۰)

الله (جل جلاله) دسيپيلو انسانانو داوصافو دبيان په تعقيب فرمائي :

لايشهدون الزور . (سورة الفرقان الاية ٧٢)

ابوبكر جصاص دابوحنيفة (رحمة الله عليه) دبورتني ايات په تفسير کي داسی روایت کوي : د (زور) لفظ چي الله (جل جلاله) يادکري دی موخه چنی غناء ده .

احكام القرآن جلد دريم صفحه (۴۲۸)

دابوحنيفة (رحمة الله عليه) دبورتني تفسير څخه په بنکاره معلومېږي چي دده په اند موسيقى حرام شی دی نوله دی امله یي الله (جل جلاله) دسيپيلو انسانانو څخه نفي کوي .

موسيقى دشافعي مذهب له انده

دهند نديمي وچي (برصغیر) ستر عالم مقتی محمد شفيع صاحب په خپل كتاب (اسلام اوږموسيقى) په صفحه (۳۱۲) کي ليکي : دتولو شوافعو علمائ پردي اتفاق دی چي هغه شعر په بنکلى اواز ويل چي غيرشرعي الفاظ پکښي وي اوشهوانی قواوی راپاروی حرام دی همدا دول هغه موسيقى بليله شعره چي مستی په انساني وجود کي پيداکوي حرامه ده او دشوافعو علمائ پردي اتفاق دی چي غزل دنامحرمي بشخی يا لغزرنی هلك څخه مطلقا حرام دی که څه هم په پرده کي وي لکه معاصره موسيقى چي په افغانی تولنه کي دود ده اوپه کيسنونو اوسيديانو کي خرڅيري ټکه دشافعي مذهب ستر عالم امام غزالی رح دموسيقى اوپه بنکلى اواز دشعرونو په اړه ليکي : هغه شعر ويل حرام دی چي غيرشرعي الفاظ پکښي وي لکه پوچ او رد ، بي حيا الفاظ ، دالله جل جلاله يا درسول الله صلي الله عليه وسلم ، يا داصحابو بد اویا دېښو صفت پکښي وي که څه هم موسيقى نوي ورسره امام غزالی رح زياتوی : دوهم هغه موسيقى دشعر پرته برغول حرام دی چي شهوانی قوله راپاروی او سندر غاري بي استعمالوي لکه رباب ، دول ، شبپل او داسی نور دريم بشخی اویا لغزرنی هلك شعر ويل په بنکلى اواز سره حرام دی که موسيقى ورسره وي اوکه نوي ورسره ټکه ددوی داواز څخه دنورو شهوت پورته کيري . څلورم هغه کس ته موسيقى اوریدل حرام دی چي جنسی غوښتنی باندي برلاسي وي لکه نوي څوانی پرمھال او داسی نور وختونه . پنځم هغه عام سري ته په بنکلى اواز دشعرونه او ریدل ندي روا چي خپل زيات وخت پری ضایع کوي اوکه بي لبر وخت ورکاوه نوپروانکوی البتہ چي دو ديزه موسيقى ورسره نوي لکه رباب ، دول او داسی نور ټکه چي نوموري موسيقى امام غزالی رح استثناء کري

احياء العلوم جلد دو هم صفحه (۲۵۰)

دامام غزالی رح دبورتني تحقیق څخه معلومه سوه چي یواخی موسيقى او ریدل ندي روا ټکه موسيقى چي افغانی تولنه دموسيقى په نامه پېژنۍ هغه موسيقى امام غزالی رح حرامه ګرځولي ده اونه شعر دموسيقى په ملنې روادي اونه دېښو په اواز کي شعر او ریدل روادي اونه دلغزنو شعر او ریدل روادي حاصل داچي په معاصروخت کي چي کومي موسيقى موراورو یابي وينو داریدلو لپاره یي په شافعي مذهب کي هیڅ جواز نسته .

موسيقى دامام مالك (رح) مذهب له انده

(المدونة الكبرى) چي دمالکي مذهب يومعتمد او بنسيز كتاب دی دامام مالک رحمة الله عليه نظردموسيقى په اره په بشكاره تکو کي خرگند کري دی په نوموري كتاب کي امام سخنون بن سعيد دخيل استاذ عبدالرحمن بن قاسم عتقی خخه پونتلي دی : ايا امام مالک رحمة الله عليه غناء روا بلله ؟ استاذ په جواب کي ورته ليکلی دی : امام مالک رحمة الله عليه دران تلاوت لایه بنکلی اواز مکروه گنی نو شعر ویل په غناء سره خو بیخی مکروه بولی ، همد ادول نوموري كتاب زیاتوی : چي دامام مالک رحمة الله عليه په اند موسيقى هم مکروه ده لکه چو رباب ، شپیلی او داسی که خه هم دواهه او بنادی پرمھا وی .

المدونة الكبرى ، باب فی اجارة دفاف والشعر والغناء جلد يوولسم

صفحة (٦٣) .

علامه محمد بن محمد دمالکييو علامه نظردموسيقى په اره داسی بیانوی : په بنکلی اواز شعر ویل دموسيقى پرته جايز دی او دموسيقى سره مل مکروه دی نوموري عالم زیاتوی : چي دمالکييو دھينو علامه په آند حرام دی دلته که خه هم دمکروه لفظ ذکر سوی دی خو موخه حینی حرمت دی چکه کله ، کله دمکروه خخه حرام اراده کيږي .

ماذاب الجليل ، جلد خلورم صفحه نهمه .

موسيقى دھنبلی مذهب له انده

علامه ابن جوزی رح دھنابلو فقهاء نظردموسيقى په اره داسی بیان کري دی : دامام احمد بن حنبل رح علماء پدی اند دی چي دسندرغاری اور قاصص يعني نخا کونکی شاهدی نه قبلیوري .

تبليس ابليس صفحه (٣٠٠)

دھنبلی مذهب مشهور عالم علامه على بن سلمان مرادوی ليکي : شعر په بنکلی اواز اوريدل دموسيقى پرته بي گتی کار دی او دموسيقى سره مل اوريدل حرام دی . الانصاف جلد دوولسم صفحه پنځمه .

بناغلی مرادوی زیاتوی : چي صاحب دفروع ویلی دی : غناء مکروه ده مګر زیاتو علامه حرامه بلی ده او صاحب ترغیب ویلی دی : چي زیات علماء پردوهم قول باندی دی يعني پردي باندی چي غناء حرامه ده .

الانصاف جلد دوولسم صفحه پنځمه .

نوکله چي یوازی غناء يعني په بنکلی اواز شعر ویل حرام یامکروه سوه نودھغه شعر به خه حال وی چي موسيقى ورسه مل وی په هر صورت حاصل دادی چي مور ولیدل چي دھلورو ریښتینو مذہبونو کتابونو پرموسيقی باندی بندیز لکولی دی په هیڅ مذهب کي ورته دجواز لاره نسته نوکوم شی چي په دھلورو مذہبويکي منعه وی او بیوڅوک یې دجواز لاره لټوي زما په اند داسی لاری لټول تخریب دی الله جل جلاله دی ، دی او مور توله د تخریب خخه وساتی په خانګری توګه هغه تخریب چي په دین کي وی .

والله اعلم بالصواب

*****

دموسيقى اوریدونکی لپاره عذاب

دایوخرگند حقیقت دی چی خوک دخبتتن تعالی جل جلاله اطاعت کوی الله جل جلاله اجر ورکوی او خوک چی معصیت کوی الله جل جلاله عذاب ورکوی چاته چی بی خوبنی سی خوک چی موسیقی اوری در رسول الله صلی الله علیه وسلم دینبونی پرینست ویلای سو چی الله جل جلاله عذاب ورکوی ترخو توبه ونه باسی او الله جل جلاله بخشنده ورته ونه کری حکمه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایی : دابی هریره رضی الله عنہ خخه روایت دی : چی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایی دی : دموسیقی اوریدل گناه ده ورته کبنیناستل فسق دی او خوند پری اخستل کفردی .

رواه محمد بن اسحاق نیل الاوطار جلد اتم صفحه (۱۰۰)

په پورتی حدیث کی چی دکفر لفظ راغلی دی موخه ھنی دنعمت ناشکری ده

در مختار جلد پنجم صفحه (۲۲۳)

حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنہ خخه روایت دی چی یوه شپه در رسول الله صلی الله علیه وسلم په غور کی دیوی سندری برغ راغلی رسول الله (صلی الله علیه وسلم دری ھلی و فرمایل : ددغه سندری ویونکی لمونج نه قبليزی ، ددغه سندری ویونکی لمونج نه قبليزی ، ددغه سندری ویونکی لمونج نه قبليزی .

نیل الاوطار جلد اتم صفحه (۱۰۰)

دانس او عائشی (رضی الله عنہما) خخه روایت دی : بیشکه نبی (صلی الله علیه وسلم) و فرمایل : دوه او ازونه دی چی په دنیا او اخترت کی لعنت باندی دی : یوددول اوموسیقی برغ دی چی دخوشحالی پرمھال وی او دو هم دویرکولو برغ دی چی دغم پرمھال وی .

رواه بزار و ابن مردویه والبهیقی و ذکرہ الکنز عن الضیاء ایضاً کنز العمل جلد اوم صفحه (۳۳۲)

حضرت ابو امامه (رضی الله عنہ) خخه روایت دی : چی ده مبارک فرمایلی دی : کوم سری چی سندری او از پورته کری خبتن تعالی (جل جلاله) دوه شیطانان راو استوی سندر غاری پراویرو کبنینی او پر خیگر بی پشنی تره گه وخته بنوروی ترخو سندری ویلو خخه چوپ کیری .

آخرجه ابن ابی الدنیا او ابن مردویه ، و رواه طبرانی باسانید و رجال و ثقا و وضعوا . مجمع الزوائد ، جلد دریم صفحه (۱۳۰)

عبدالله بن مسعود (رضی الله عنہ) فرمایی : پرسندری ویونکی او پر هغه چا چی سندری ورته ویل کیری داله (جل جلاله) لعنت دی .

آخرجه ابن ابی الدنیا والبهیقی فی شبعه .

محدث ضحاک فرمائی : سندری دمال تاوانول دی او داله (جل جلاله) ناراضی ده .

روح المعانی جلد : یوویشتم ، صفحه (۲۸)

*****

(رقص (نخا)

الله (جل جلاله) دانسانی ژوند موخه عبادت تاکلی دی خوک چی تراصلی هدف تیریرو او په ناوره او بیکتو کارونو اخته کیری بنکاره خبره ده چی داله (جل جلاله) دتاکلی موخی خخه سر غرونہ ده . کله چی به یو خوک داله (جل جلاله)

دسرغروني په صورت کي دالله (جل جلاله) رضا (خوبني) ترلاسه کري؟ نخا هغه کرنه ده چي داسلام دېيل څخه تراوسه پوري چي کوم صحابه ، تابعين ، تبع تابعين ، محدثين ، مفسرين ، متفرقه علماء اوپول صالحین کسان راغلي دي دهیچا څخه دغه ناوره کرنه نه ده ثابتنه سوي اونه ديوه مذهب لخوا درواوالي اجازه ورکول سوي ده په ځانګري توګه په حنفي مذهب کي بي هيٺوک ثبوت نه سی ويراندي کولاي چي دنخا درواوالي اجازه بي ورکري وي کوم خوک چي بي دجواز لاره لتوی په بنکاره دافغانی متدینی تولنى چوپر نه بلکي داتولنه یوه لوی انحراف ته هشول دی که څه هم دنخا دحمرمت لپاره دير دلائل سته خودلنه به درسالي دور وکوالی له امله په بیلگي بسنه وکرو .

امام ربانی رح لیکی : دنخا او موسیقی دجواز لپار هیڅ فقيه وينا نه ده کري اونه یې دجواز لاره دھینو صوفيانو په وينا پيداکيدلاي سی .

المكتوبات ، جلد : لموري دمكتوب شميره : (۲۶۶)

جواهر الفتاوى لیکی : رقص (دنخا) په قران او حديث کي حرام بنودل سوي دی خوک چي ناخی (رقص کوي) دكبيره ګناه کونکي دی اوورته فاسق او فاجر ويل کيږي .

علامه جوزی لیکی : دسندری ويونکی اونځاکونکی شاهدی نه قبليرو .

تبليس ابليس صفحه (۳۰۰)

واله اعلم بالصواب

كتبه : العبد الافق الى عبد الهادي (حماد) ۱۱۳۸۶ ۲۱۵ هجري شمسى

ای خدايه ! کوچنی زوی عبدالمنین (حماد) ته می لور اوکتور علم و رنصیب کري ای خدايه ! ته وینی چي کله په اخره شپه د کتاب کمپیوتري لیکنه بشپړي ده عبدالمنین جان د شبې تربوي بجی پوري داتو کالو په عمر ددينې مینې په موخه راسره ناست و واو د خلاصیدو پرمهاں بي دشکروبلو دعاکوله .

امين يارب العالمين

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library